Ormaie 8-11-'43 J.B.-S.

IK BEN EEN LAFAARD.

Ik wilde heldhaftig zijn en deed alsof ik dat was. Ik ben altijd goed geweest in doen alsof. De eerste twaalf jaar van mijn leven heb ik met mijn vijf grote broers de Slag om Stirling Bridge nagespeeld, en hoewel ik een meisje ben, mocht ik altijd William Wallace spelen, die een voorouder van ons schijnt te zijn, want ik sprak van die mooie ophitsende oorlogstaal. God, ik heb echt mijn best gedaan vorige week. Goden, wat heb ik mijn best gedaan. Maar nu weet ik dat ik een lafaard ben. Na de bespottelijke afspraak die ik met ss-*Hauptsturmführer* Von Linden gemaakt heb, weet ik dat ik een lafaard ben. En ik zal jullie precies geven waar jullie om vragen, alles wat ik me maar kan herinneren. Jullie zullen *het naadje van de kous* weten.

Dit is onze afspraak. Ik schrijf het op om het in mijn hoofd op orde te houden. 'Laten we het eens zo proberen,' zei de Hauptsturmführer tegen me. 'Waarmee kan ik u omkopen?' En ik zei dat ik mijn kleren terug wilde.

Nu klinkt het zo kinderachtig. Hij had natuurlijk verwacht dat ik iets opstandigs zou antwoorden ('Geef me mijn vrijheid' of 'Victorie'), of iets edelmoedigs, zoals 'Speel niet zo met dat arme Franse verzetsjoch en gun hem een waardige en genadige dood'. Of op zijn minst iets wat rechtstreeks met mijn huidige toestand te maken had, zoals 'Laat me alsjeblieft slapen' of 'Geef me eten' of 'Haal die achterlijke ijzeren staaf die al drie dagen tegen mijn ruggengraat zit nou eens weg'. Maar ik was bereid om

nog een flink tijdje zonder slaap en zonder eten rechtop te blijven zitten, als het maar niet in mijn ondergoed hoefde – soms stinkend en nat, en VERSCHRIKKELIJK GÊNANT. De warmte en waardigheid van mijn flanellen rok en wollen trui zijn me op dit moment veel meer waard dan integriteit of vaderlandsliefde.

En zo verkocht Von Linden mijn kleren stuk voor stuk aan me terug. Behalve mijn sjaal en kousen, natuurlijk, die me meteen in het begin afgepakt zijn om te voorkomen dat ik mezelf ermee wurgde (ik heb het nog geprobeerd). De trui kostte me *vier sets radiocodes*, inclusief sleutelgedichten, wachtwoorden en frequenties. Von Linden gaf me de trui meteen op krediet terug. Toen ze me aan het eind van die drie vreselijke dagen eindelijk losmaakten, lag hij in mijn cel op me te wachten. Eerst kon ik dat stomme ding helemaal niet aankrijgen, maar zelfs als een soort das om mijn nek was hij een hele troost. Nu ik mijn armen eindelijk door de mouwen heb weten te prutsen, doe ik hem denk ik nooit meer uit. De rok en de blouse kostten beduidend minder dan de trui, en voor mijn schoenen heb ik maar één set per stuk betaald.

In totaal zijn er elf sets. Met de laatste had ik mijn onderjurk kunnen kopen. Merk op dat hij het zo speelt dat ik mijn kleren *van buiten naar binnen* krijg, zodat ik me als toppunt van gruwelijkheid telkens als ze me een kledingstuk geven moet *uitkleden* waar iedereen bij is. Hij is de enige die niet kijkt en dreigde alles weer van me af te pakken toen ik hem erop wees dat hij een legendarisch schouwspel misliep. Het was de eerste keer dat de totaalschade echt te bezichtigen was, en ik wilde dat hij zijn meesterwerk *bewonderde* (mijn armen vooral), én het was de eerste keer in een hele tijd dat ik weer op mijn benen kon staan, waarmee ik indruk op hem wilde maken. Hoe dan ook, ik heb besloten het verder zonder mijn onderjurk te stellen, wat me meteen de moeite van het weer helemaal uit- en aankleden bespaart, en in ruil voor de laatste set heb ik een voorraadje inkt en papier gekocht. Plus wat tijd.

Von Linden heeft gezegd dat ik twee weken heb en dat ik zo veel papier kan krijgen als ik nodig heb. Ik hoef alleen maar te vertellen wat ik van de Britse oorlogsinspanning weet. En dat zal ik doen. Von Linden lijkt op kapitein Haak in zoverre dat hij ondanks zijn beestachtigheid een rechtschapen heer is, en ik heb wel wat van Pan, met mijn naïeve vertrouwen dat hij zich aan de regels en zijn woord zal houden. Tot nu toe doet hij dat ook. Ik mag mijn bekentenis beginnen op het prachtige crèmekleurige briefpapier van hotel Château de Bordeaux, dat vroeger in dit gebouw zat. (Als ik de dichtgetimmerde luiken en de vergrendelde deuren niet met eigen ogen gezien had, had ik nooit geloofd dat een Frans hotel er zo afstotelijk grauw kon uitzien. Maar jullie hebben het ook voor elkaar gekregen om het mooie stadje Ormaie een grauwe aanblik te geven.)

Het is nogal wat voor één enkele codeset, maar behalve mijn verradersverslag heb ik Von Linden ook mijn ziel in het vooruitzicht gesteld, al geloof ik niet dat hij dit serieus neemt. Het zal in elk geval een opluchting zijn om iets te schrijven wat *niets maar dan ook niets* met codes te maken heeft. Ik ben het zo vreselijk beu om radiocodes te verraden. Pas toen we al die lijsten op papier zetten, besefte ik wat een enorme hoeveelheid code ik in mijn hoofd heb.

Het is eigenlijk toch wel een wonder.

STELLETJE ACHTERLIJKE MOFFEN.

Ik ben de klos. Ik ben finaal de klos. Wat ik ook doe, uiteindelijk schieten jullie me dood, want dat doen jullie nu eenmaal met vijandelijke agenten. Dat doen *wij* ook met vijandelijke agenten. Als ik deze bekentenis geschreven heb en jullie me *niet* doodschieten en ik toch nog thuiskom, word ik daar alsnog berecht en als collaborateur doodgeschoten. Maar van alle duistere kronkelpaden die voor me liggen, is dit het gemakkelijkste, het duidelijkste. Wat heeft de toekomst anders voor me in petto? Een blik petroleum in mijn keelgat en een lucifer tegen mijn lippen? Scalpel en zuur, zoals bij die verzetsjongen die zijn mond niet

opendoet? Mijn levende skelet in een veewagen, samen met tweehonderd andere hopelozen op weg naar God weet waar, om nog voor we daar aankomen te sterven van de dorst? Nee. Die paden ga ik niet. Dit is het gemakkelijkste. Die andere zijn zo angstaanjagend dat ik niet eens om de eerste bocht durf te kijken.

Ik zal in het Engels schrijven. Voor een krijgsverslag in het Frans mis ik de woordenschat, en in het Duits kan ik niet goed genoeg schrijven. Iemand zal voor Hauptsturmführer Von Linden moeten vertalen; dat kan *Fräulein* Engel mooi doen. Die spreekt heel goed Engels. Zij legde me uit dat paraffineolie en petroleum hetzelfde zijn. Thuis zeggen we paraffine, maar de Duitsers en de Fransen noemen het petroleum.

(Wat betreft die paraffine, petroleum, hoe je het ook noemt. Ik geloof niet echt dat jullie een liter petroleum aan mij zouden verspillen. Of kopen jullie het op de zwarte markt? Hoe voer je zo'n post dan op? '1 l extreem brandbare olie ter executie van Engelse spion.' Hoe dan ook, ik zal mijn best doen om jullie de uitgave te besparen.)

Een van de eerste dingen op de bijzonder lange lijst van onderwerpen die ik geacht word in mijn bekentenis op te nemen is 'De locatie van Engelse vliegbases voor de invasie van het Europese vasteland'. Fräulein Engel kan bevestigen dat ik in lachen uitbarstte toen ik dat las. Denken jullie nu echt dat ik ook maar een flauw benul heb van waar de geallieerden van plan zijn bezet Europa binnen te vallen? Ik werk als geheim agent bij de *Special Operations Executive* omdat ik Frans en Duits spreek en goed ben in verhalen verzinnen, en ik zit gevangen in het Gestapohoofdkwartier in Ormaie omdat ik volstrekt geen richtinggevoel heb. Onthoud even dat de mensen die mij hebben opgeleid mijn zalige onwetendheid van vliegbases toejuichten *omdat* ik jullie er dan ook niets over zou kunnen vertellen *als* jullie me te pakken kregen, én dat ik niet eens te horen kreeg van welk vliegveld we vertrokken toen we hierheen kwamen, en laat me jullie er vervolgens aan herinneren dat ik nog niet eens

achtenveertig uur in Frankrijk was toen die vriendelijke politieagent van jullie voorkwam dat ik door een Franse bestelwagen vol Franse kippen werd overreden omdat ik bij het oversteken de verkeerde kant op keek. Wat aantoont hoe geslepen de Gestapo is. 'De persoon die ik onder de wielen van een wisse dood vandaan heb gehaald, verwachtte dat het verkeer aan de linkerkant van de weg reed. Ze moet derhalve Engels zijn en is waarschijnlijk door de geallieerden aan een parachute boven Frankrijk gedropt. Ik arresteer nu deze spion.'

Goed, ik heb dus geen richtinggevoel. Sommige mensen lijden aan deze ERNSTIGE TEKORTKOMING, en het heeft voor mij geen enkele zin om te proberen jullie 'De locaties van vliegbases waar dan ook' te wijzen. Niet zonder dat iemand me de coördinaten geeft. Om tijd te rekken zou ik er misschien een paar kunnen verzinnen, en ik zou het nog overtuigend doen ook, maar uiteindelijk zouden jullie me doorkrijgen.

'Operationele vliegtuigtypen' staat ook op de lijst van dingen waarover ik jullie moet vertellen. God, wat een grappig lijstje is dit. Als ik ook maar een jota om vliegtuigtypes gaf zou ik net als Maddie, de piloot die me heeft gedropt, voor de *Air Transport Auxiliary* vliegen, of als monteur werken, of als technicus. En niet lafhartig feiten en cijfers oplepelen voor de Gestapo. (Hierna zal ik het niet meer over mijn lafheid hebben, want ik begin er een onbetamelijk gevoel bij te krijgen. Bovendien wil ik niet dat jullie je gaan vervelen en me dit fraaie papier afpakken om me weer met mijn hoofd in een bak ijswater te houden tot ik flauwval.)

Nee, wacht, ik ken toch een paar vliegtuigtypes. Ik zal ze allemaal opnoemen, te beginnen met de Puss Moth. Dat was de eerste machine die mijn vriendin Maddie ooit vloog. Het was ook de eerste waarin ze meevloog, en zelfs de eerste die ze van dichtbij zag. En het verhaal van hoe ik hier beland ben, begint met Maddie. Ik zal wel nooit meer te weten komen hoe het kan dat ik in plaats van mijn eigen papieren *haar* identiteitskaart en vliegbrevet bij me had toen jullie me oppakten, maar als ik

over Maddie vertel, zullen jullie begrijpen hoe het kwam dat we samen hiernaartoe vlogen.

VLIEGTUIGTYPES

Maddie heet voluit Margaret Brodatt. Jullie hebben haar identiteitskaart, jullie kennen haar naam. Brodatt is geen Noord-Engelse naam, ik geloof dat hij Russisch is, want haar grootvader kwam uit Rusland. Maar Maddie is op en top Stockport. Anders dan ik heeft ze een uitstekend richtinggevoel. Ze kan navigeren op de sterren en op gegist bestek, maar ik denk dat ze haar richtinggevoel al heeft leren gebruiken sinds haar grootvader haar voor haar zestiende verjaardag een motorfiets cadeau gaf. Daar scheurde Maddie Stockport uit, over de ruige paden door het hoogveen van het Penninisch Gebergte. Rond Stockport zie je de heuvels overal, groen en kaal, met strepen wolk en zonlicht die eroverheen schieten als in een technicolorfilm. Ik weet dat omdat ik een keer met verlof een weekend bij Maddie en haar grootouders gelogeerd heb en zij me op haar motorfiets meenam naar de Dark Peak – het was een van de mooiste middagen van mijn leven. Het was winter en de zon liet zich maar vijf minuten zien, en zelfs toen bleef de natte sneeuw vallen; juist omdat er zulk onvliegbaar weer was voorspeld had ze die drie dagen vrij. Maar vijf minuten lang lag Cheshire er sprankelend groen bij. Maddies grootvader heeft een rijwielzaak, en speciaal voor mijn bezoek had hij op de zwarte markt benzine voor haar gekocht. Ik schrijf dit op (hoewel het niets met vliegtuigtypes te maken heeft) omdat het bewijst dat ik weet waar ik het over heb als ik beschrijf hoe het voor Maddie was om helemaal alleen over de wereld uit te kijken, doof van het gebulder van vier winden en twee cilinders, met de vlakte van Cheshire en zijn groene velden en rode schoorstenen als een geblokte picknickdeken aan haar voeten.

Maddie had een vriendin die Beryl heette en die van school was gegaan.

In de zomer van 1938 werkte Beryl in de katoenfabriek in Ladderal, en op zondag gingen ze vaak op Maddies motorfiets uit picknicken omdat dat de enige dag was waarop ze elkaar nog konden zien. Beryl zat met haar armen stevig om Maddies middel achterop, net als ik die keer. Geen motorbril voor Beryl, of voor mij, al had Maddie er zelf wel een. Op die zondag in juni reden ze tussen de door Beryls ploeterende voorouders gebouwde stapelmuurtjes door naar de top van Highdown Rise, met de modderspatten op hun blote kuiten. Beryls rok werd die dag verpest, en later moest ze van haar vader van haar eigen loon een nieuwe kopen.

'Ik ben dol op je opa,' schreeuwde Beryl in Maddies oor. 'Ik wou dat-ie de mijne was.' (Dat wilde ik ook wel.) 'Dat-ie je zomaar een Silent Superb voor je verjaardag geeft!'

'Zo *silent* is die Superb anders niet,' schreeuwde Maddie terug. 'Hij was al niet nieuw toen ik hem kreeg, en nu is-ie vijf jaar oud. Ik heb vorig jaar de motor moeten reviseren.'

'Doet je opa dat dan niet voor je?'

'Hij wilde hem zelfs pas geven nadat ik de motor uit elkaar had gehaald. Ik moet het zelf doen, anders mag ik hem niet houden.'

'Toch ben ik dol op hem,' schreeuwde Beryl.

Ze sjeesden over de groene paden van Highdown Rise, door tractorsporen die hen bijna over de muurtjes tussen de brandnetels en de schapen in het slijk wipten. Ik herinner het me en ik weet hoe het geweest moet zijn. Hier en daar, voorbij een bocht of op de top van een heuvel, zie je hoe de kale groene bergketen zich sereen naar het westen uitstrekt, of hoe de fabriekspijpen van Zuid-Manchester met zwarte rook aan de blauwe hemel schrijven.

'En je leert een vak,' gilde Beryl.

'Een wat?'

'Een vak!'

'Motoren repareren!' brulde Maddie.

'Dat is toch een vak? Beter dan schietspoelen opwinden.'

'Jij wordt betaald om schietspoelen op te winden,' gilde Maddie terug. 'Ik verdien geen cent.' Voor hen was het pad bezaaid met kuilen vol regenwater. Het leken wel de Schotse meren in het klein. Maddie reed stapvoets verder en moest uiteindelijk stoppen. Met haar rok om haar bovenbenen geschort en het betrouwbare en vertrouwde snorren van de Superb nog in haar lijf zette ze haar voeten op vaste grond. 'Wie neemt er nou een meisje aan om motoren te repareren?' zei Maddie. 'Oma wil dat ik leer typen. Jij verdient tenminste.'

Ze moesten afstappen om de motorfiets langs de geulen in het pad te loodsen. Er kwam weer een heuvel, en daarna een boerenhek tussen twee muurtjes, en Maddie zette de motorfiets tegen een ervan zodat ze hun boterhammen konden opeten. Ze bekeken elkaar en lachten om de moddervegen.

'Wat zal je vader wel niet zeggen!' riep Maddie.

'En jouw oma dan!'

'Die is het wel gewend.'

Beryls woord voor picknicken was 'schoften', vertelde Maddie, en ze at dikke sneden grof tarwebrood dat haar tante elke woensdag voor drie gezinnen bakte, en inmaakuien zo groot als appels. Maddie at roggebrood van de bakker in Reddyke, waar haar grootmoeder haar elke vrijdag naartoe stuurde. De uien maakten een gesprek onmogelijk, want het kauwen veroorzaakte zo veel gekraak in hun hoofd dat ze elkaar niet konden verstaan, en ze moesten voorzichtig slikken om niet te stikken in een onverwachte klets azijn. (Hauptsturmführer Von Linden zal ingemaakte ui misschien een nuttig pressiemiddel vinden. En de gevangenen krijgen meteen te eten ook.)

(Hier geeft Fräulein Engel me opdracht om speciaal voor kapitein Von Linden op te schrijven dat ik twintig minuten van de mij toegewezen tijd verspild heb. Ik moest namelijk zo om mijn eigen domme grap lachen

dat ik de punt van mijn potlood brak. Vervolgens moesten we wachten tot iemand een mes kwam brengen om een nieuwe punt te slijpen, want juffrouw Engel mag mij niet alleen laten. En daarna verspilde ik nog eens vijf minuten met huilen omdat ik de nieuwe potloodpunt ook meteen weer afbrak, want juffrouw E. had hem heel dicht bij mijn gezicht geslepen terwijl SS-*Scharführer* Thibaut mijn hoofd stilhield, waardoor het schaafsel in mijn ogen sprong, en daar was ik heel zenuwachtig van geworden. Op dit moment lach of huil ik niet meer, en ik zal proberen in het vervolg minder hard op mijn potlood te duwen.)

Maar goed, denk dus aan Maddie vóór de oorlog, in vrijheid thuis met haar mond vol inmaakui: ze kon alleen maar wijzen en zich verslikken toen er boven hun hoofd een walmend vliegtuig verscheen, dat sputterend over het veld waar ze vanaf hun hek op uitkeken begon te cirkelen. Dat was een Puss Moth.

Ik kan wel wat over Puss Moths vertellen. Het zijn snelle, lichte eendekkers, met één paar vleugels dus; de Tiger Moth (nog een type dat me opeens te binnen schiet) is een dubbeldekker en heeft twee paar vleugels. De vleugels van de Puss Moth kunnen worden ingeklapt voor vervoer of opslag, vanuit de cockpit heb je een eersteklas uitzicht en behalve de vliegenier kunnen er ook twee passagiers in. Ik ben een paar keer passagier geweest. De verbeterde versie is volgens mij de Leopard Moth (nu heb ik in één alinea al drie vliegtuigen genoemd!).

De Puss Moth die boven dat veld op Highdown Rise cirkelde, de eerste Puss Moth die Maddie ooit zag, was bezig de moord te stikken. Het was net alsof ze in het circus op de eerste rij zaten, zei Maddie. Met het vliegtuig zo laag boven de grond konden zij en Beryl alle onderdelen van de machine precies zien: de kabels, de stutten onder de linnen vleugels, de houten propeller die nutteloos ronddraaide in de wind. Uit de uitlaat kwamen dikke wolken blauwe rook.

'Hij staat in de fik!' gilde Beryl in opgetogen paniek.